

Polityka oświatowa wobec migrantów – dzieci i uczniowie z Ukrainy w polskiej szkole

MAREK SYRNYK

MGR

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny
proswita@o2.pl

Słowa kluczowe imigranci, Ukraina, uczniowie

Abstrakt

W latach 2013–2014 wzrost liczby imigrantów z Ukrainy w Polsce był wyraźnie widoczny. Głównie jest to imigracja ekonomiczna, spowodowana pogarszającą się sytuacją gospodarczą Ukrainy i niestabilnością polityczną (konflikt wojskowy związany z rosyjską agresją). Obok dorosłych obywateli Ukrainy, coraz liczniejsza grupa to dzieci i młodzież, którzy, mieszkając w Polsce, zobowiązani są do uczestniczenia w systemie edukacji. Chociaż sytuacja, na przykład, studentów z Ukrainy (ich liczby, ośrodków, w których studiują, kierunków kształcenia) wydaje się znana, to rozpoznanie skali samego zjawiska – pobytu uczniów z Ukrainy w Polsce oraz ich obecność w polskich szkołach – jeszcze nie zostało gruntownie przeprowadzone. Zagadnienie to zostało opisane w niniejszym artykule. Omówiono w nim kwestie prawne, finansowe i terytorialne (podział na rodzaje szkół i placówek oświatowych) oraz liczbę studentów (traktowane jedynie jako uzupełnienie informacji). Podjęto także kwestie dotyczące zagadnień związanych z nauczaniem języka ojczystego dla tych uczniów.

Educational policy towards migrants – childrens from Ukraine in Polish school

Keywords immigrants, Ukraine, pupils

Abstract

The rise in the number of immigrants from Ukraine in Poland is clearly visible in years 2003–2014. The main part of it is economic immigration, caused by a worsening economic situation of Ukraine and political instability, including military conflict connected with Russian aggression. More and more numerous group, beyond adult citizens, are children and pupils, who are obliged to continue their education in our country. For example, students from Ukraine (their number, universities where they study, majors of education) it seems that the analysis of the stay in Poland of pupils – citizens of Ukraine in Polish schools has not been carried yet. The aim of the article is to analyze this issue. Legal, financial and territorial (divided into types of schools and educational institutions) issues as well as the numbers of students have been discussed. Also the issue of learning mother tongue by pupils has been discussed.

Wprowadzenie

Wzrastający napływ migrantów do krajów Unii Europejskiej oraz nawarstwiający się problemy ich integracji, doprowadziły do przyjęcia w 2011 roku przez Komisję Europejską komunikatu Wspólna agenda na rzecz integracji Ramy integracji obywateli państw trzecich w Unii Europejskiej (Komunikat, 2011). Zgodnie z nim migranci mają pełne prawo do korzystania i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym kraju unijnego, we wszystkich jego aspektach, a troskę o to mają wykazywać władze lokalne:

Promowanie praw podstawowych, zakazu dyskryminacji oraz równości szans dla wszystkich są kluczowymi zagadnieniami integracji. Prawodawstwo UE dostarcza skutecznych ram dla prawodawstwa w zakresie zapobiegania dyskryminacji. (...) Komisja podkreśla potrzebę zintensyfikowania działań propagujących równość szans dla wszystkich w celu zwalczania barier strukturalnych, z którymi mają do czynienia migranci, mniejszości etniczne oraz inne słabsze grupy społeczne (Komunikat, 2011).

Rekomendacje w powyższym Komunikacie są o tyle ważne, że problem migrantów, w tym kwestia pobytu w krajach Unii Europejskiej obywateli innych państw (nieunijnych), staje się coraz bardziej widoczny. W 2015 roku liczba migrantów spoza Unii wyniosła 19,8 mln (3,9% ogółu ludności UE) (Statystyki..., 2016). Wśród tych osób widocznie zwiększa się obecność i liczba (szczególnie po roku 2014 r.) obywateli Ukrainy. Według danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w roku 2010 wydano obywatelom Ukrainy ogółem 12 294 zezwoleń na wykonywanie pracy w Polsce. W drugiej połowie 2016 roku takich zezwoleń wystawiono 34 548 (Cudzoziemcy, b.d.). Wraz ze zwiększającą się migracją zarobkową, coraz bardziej widoczne jest także zjawisko wzrostu liczby uczniów-obywateli Ukrainy w polskich szkołach. Zagadnienie to zostało omówione w niniejszym artykule.

W roku 2010 Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie opublikował raport dotyczący obcokrajowców uczących się w polskich szkołach (Bełszyńska, 2010). Dokument opracowano na podstawie badań sondażowych w związku ze wzrostem w polskich placówkach oświatowych liczby dzieci i młodzieży z innych systemów edukacyjnych. Co z kolei było rezultatem akcesji Polski do struktur Unii Europejskiej. Mimo że, jak stwierdzono we wstępie, „liczba migrantów nie jest obecnie znacząca” (Bełszyńska, 2010, s. 5), to przyjęte przez Polskę zobowiązania prawne nakazywały wypracowanie takich działań i uregulowań oraz programów, które sprzyjałyby społecznej integracji migrantów w nowym kraju. W roku szkolnym 2011/2012 do przedszkoli w Polsce uczęszczało 1258 dzieci niebędących obywatelami Polski. W tym samym roku szkolnym 2876 uczniów-obcokrajowców uczęszczało do polskich szkół podstawowych, a 1104 do gimnazjów (Falkowska, Telesiewicz-Pacak, 2013, s. 58). Wśród tych uczniów byli także obywatele Ukrainy – sąsiedniego państwa bardzo bliskiego Polsce kulturowo, a jednocześnie kraju, który pozostaje poza strefą Unii Europejskiej. O ile do roku 2013/2014 liczba uczniów pochodzących z tego regionu nie była szczególnie wysoka (co ukazano w dalszej części), to już od 2014 roku daje się zauważyć w Polsce znaczny wzrost liczby dzieci i młodzieży pochodzących

właśnie z Ukrainy. Niewątpliwie przyczyną tego stanu jest niepewna sytuacja polityczna tego państwa, związana z rosyjską aneksją części terytorium (Krym), wojna na wschodzie kraju oraz jego trudna sytuacja ekonomiczna.

Cudzoziemcy (w tym obywatele Ukrainy) mogą uczyć się w placówkach oświatowych i szkołach w Polsce. Kwestię tę reguluje art. 94a ustawy o systemie oświaty. W ustępie 1 oraz 1a wspomnianego artykułu wskazuje się, że osoby niebędące obywatelami Polski korzystają z nauki i opieki publicznych oraz niepublicznych przedszkoli, a także szkół (podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych) na warunkach dotyczących obywateli polskich – do ukończenia 18. roku życia lub do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej (Ustawa, 1991).

Dla imigrantów, którzy nie znają języka polskiego, a podlegają obowiązkowi szkolnemu, polskie placówki oświatowe mogą organizować dodatkową naukę języka oraz zajęcia wyrównawcze – przez 12 miesięcy, z tym, że łączny czas zajęć nie może przekroczyć 5 godzin tygodniowo (Rozporządzenie, 2016).

Uczniowie z Ukrainy – według danych Ministerstwa Edukacji Narodowej w roku szkolnym 2016/2017 w Polsce przebywało 4539 osób (dane Systemu Informacji Oświatowej) – w znaczący sposób zapełniają lukę powstałą w wyniku niżu demograficznego w naszym kraju i niejednokrotnie ratują polskie szkoły przed likwidacją, a przynajmniej zapewniają utrzymanie niektórych nauczycielskich etatów (Kulczycka, 2016).

Tabela 1. Liczba uczniów z Ukrainy ogółem w Polsce według typów szkół

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci ogółem	Liczba uczniów/dzieci korzystających z nauki języka ukraińskiego
Przedszkole	337	0
Punkt przedszkolny	20	0
Szkoła podstawowa	1286	0
Gimnazjum	530	9
Liceum ogólnokształcące	568	13
Liceum plastyczne	2	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	2	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	3	0
Policealna szkoła plastyczna	7	0
Policealna szkoła muzyczna	1	0
Szkoła policealna	967	1
Szkoła pomaturalna	1	0
Technikum	768	14
Zasadnicza szkoła zawodowa	47	0
Razem	4539	37

Źródło: Informacja MEN 15.12.2016 (archiwum autora).

Obecność uczniów z Ukrainy w polskich szkołach od kilku lat wykorzystują, z powodzeniem (dla poprawy wskaźnika liczby uczniów, co ma realne przełożenie na wysokość subwencji oświatowej), samorządy lub nawet pojedynczy dyrektorzy z przygranicznych polskich szkół

(Kulczycka, 2016). Skuteczną politykę promocji prowadzą również uczelnie wyższe (szczególnie wrocławskie). Planuje się także utworzenie klas ukraińskich (dla obywateli Ukrainy) w jednej z wrocławskich szkół podstawowych (*W szkole...*, 2016).

Aktualną sytuację imigrantów z Ukrainy, w porównaniu z latami poprzednimi, odróżnia to, że do Polski przyjeżdżają coraz częściej mieszkańcy nie tylko zachodniej czy środkowej Ukrainy, ale również ci zamieszkujący w jej regionach wschodnich lub południowych. Stanowią oni w tej chwili około 28% ogółu przybyszów z Ukrainy (Chmielewska, Dobroczek, Puzyńkiewicz, 2016). Może to mieć duże znaczenie dla rozpatrywanego tu problemu uczniów ukraińskich w polskich szkołach. Jest to bowiem zarówno kwestia języka wykorzystywanego w mowie potocznej (raczej rosyjskiego, aniżeli ukraińskiego) oraz zdecydowanie słabszy poziom znajomości języka polskiego. Może mieć to wpływ na obniżenie np. wyników matur w szkole.

W świetle obowiązującego w Polsce prawa, państwo nie ma obowiązku organizowania dla uczniów z Ukrainy nauki ich języka ojczystego. Należy zauważyć, że w przeszłości w trakcie organizowania czy zapisów uczniów do międzyszkolnych zespołów nauki języka ukraińskiego (formy przewidzianej dla obywateli Polski, należących do ukraińskiej mniejszości narodowej), na obywatelstwo nie zwracano szczególnej uwagi. Na przykład w 2006 roku zorganizowano Międzyszkolny Zespół Nauki Języka Ukraińskiego w Warszawie, który powstał głównie z myślą o dzieciach z Ukrainy i umożliwiał im naukę języka ojczystego aż do 2011/2012 roku. Okazało się jednak, że nauka języka ukraińskiego jako ojczystego w tej formie (międzyszkolnego zespołu) możliwa jest jedynie dla obywateli polskich (Rozporządzenie, 2007). W tej sprawie zapytanie do Ministra Edukacji Narodowej skierował w 2016 roku między innymi Rzecznik Praw Obywatelskich (Pismo RPO, 2016), a kwestia nauki języka ukraińskiego jako ojczystego pojawia się permanentnie na większości spotkań przedstawicieli społeczności ukraińskiej z przedstawicielami MEN w Polsce od 2011 roku.

Nie dysponujemy obecnie ani bardzo dokładnymi, ani bardzo wiarygodnymi informacjami dotyczącymi liczby dzieci obywateli Ukrainy w polskich szkołach i placówkach oświatowych. Większość kuratoriów nie monitoruje tego zjawiska ani nie gromadzi tego typu informacji. Ministerstwo Edukacji Narodowej może wyodrębnić wspomniane dane jedynie od 2016/2017 roku, w związku z wprowadzaniem zmodernizowanego systemu informacji oświatowej, który narzuca obowiązek wprowadzania do systemu także danych dotyczących numerów PESEL uczniów.

Drugą kwestią, którą autor chciał przeanalizować jest to, czy i w jakim zakresie uczniowie z Ukrainy mają możliwość uczenia się swojego języka ojczystego oraz czy z takiej możliwości korzystają. Odpowiedź na drugie pytanie jest dość prosta – ponad 81% uczniów z Ukrainy, uczących się zgodnie z polskim systemem oświatowym, nie uczy się swojego języka ojczystego (tab. 1). Z kolei to, dlaczego tego nie robi jest oddzielną kwestią.

W roku szkolnym 2016/2017 we wszystkich szkołach, dla których organem prowadzącym jest miasto Poznań, uczyło się 90 uczniów z obywatelstwem ukraińskim, w tym w szkołach podstawowych – 49 uczniów (w klasach I–III – 29, w klasach IV–VI – 20), w gimnazjach – 21 uczniów, w liceach – 10 i w szkołach zawodowych – 10 uczniów (Informacja UM Poznań,

2016). W całym województwie wielkopolskim, według danych zebranych przez MEN, w roku szkolnym 2016/2017 uczyło się 105 uczniów z Ukrainy.

Tabela 2. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa wielkopolskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci
Przedszkole	17
Szkoła podstawowa	44
Gimnazjum	15
Liceum Ogólnokształcące	11
Szkoła policealna	6
Technikum	10
Zasadnicza szkoła zawodowa	2

Żadne z dzieci (i uczniów) nie korzystało z nauki języka ukraińskiego w przedszkolu lub w szkole (Informacja MEN, 2016). Dokładne informacje dotyczące omawianego problemu, dostępne są tylko dla miasta Poznania (tab. 3).

Tabela 3. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach oświatowych miasta Poznań w wybranych latach szkolnych (Informacja UM Poznań 2016)

Rok szkolny	Typ szkoły			Razem
	szkoła podstawowa	gimnazjum	ponadgimnazjalne	
2016/2017	49	21	11	81
2015/2016	32	12	4	48
2014/2015	15	4	2	21
2013/2014	9	3	2	14
2012/2013	2	0	1	3
2011/2012	1	0	4	5
2010/2011	1	0	2	3

Według władz miasta Poznań, dla siedmiorga uczniów szkół podstawowych można zorganizować naukę języka ojczystego, korzysta w niej w 2016/2017 roku szkolnym pięcioro z nich na etapie szkoły podstawowej (Informacja UM Poznań 2016) oraz dwoje uczniów gimnazjów. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych uczący się w Poznaniu, pomimo że dla części z nich istniałaby szansa na organizację nauki języka ojczystego, nie korzystają z tego (Informacja UM Poznań 2016).

Na 81 uczniów z Ukrainy w poznańskich szkołach w roku szkolnym 2016/2017, jedynie 19 dysponowało Kartą Polaka. Większość z nich przebywała w Polsce na podstawie karty pobytu czasowego (dwoje dzieci miało status uchodźcy) (Informacja UM Poznań 2016).

Województwo zachodniopomorskie

W województwie zachodniopomorskim w roku szkolnym 2016/2017 uczyło się 163 uczniów, będących obywatelami Ukrainy (Informacja MEN 15.12.2016). Dane te nie uwzględniają tych uczniów, którzy naukę pobierali w Zespole Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania im. Tarasa Szewczenki w Białym Borze, zostali oni zakwalifikowani w Systemie Informacji Oświatowej jako uczniowie ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce.

Tabela 4. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa zachodniopomorskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	4	0
Szkoła podstawowa	48	0
Gimnazjum	24	6
Liceum ogólnokształcące	12	0
Liceum plastyczne	1	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	1	0
Szkoła policealna	52	0
Technikum	2	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	19	0
Razem	163	6

Niestety, w przypadku województwa zachodniopomorskiego brakuje danych dotyczących Szczecina, a także danych na temat liczby obywateli Ukrainy w szkołach w latach poprzednich. Informacji tych nie gromadzi ani Kuratorium Oświaty w Szczecinie, ani Urząd Miasta Szczecina (Informacja UM Szczecin, 2016).

Województwo warmińsko-mazurskie

Dane nie obejmują uczniów kształcących się w dwóch zespołach szkół zorganizowanych dla mniejszości ukraińskiej – w Bartoszczach i Górowie Iławeckim.

Tabela 5. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach województwa warmińsko-mazurskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	4	0
Szkoła podstawowa	9	0
Gimnazjum	16	2
Liceum Ogólnokształcące	17	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0
Szkoła policealna	1	0

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Technikum	0	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	0	0
Razem	47	2

Województwo świętokrzyskie

Tabela 6. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa świętokrzyskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej / typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	4	0
Szkoła podstawowa	10	0
Gimnazjum	2	0
Liceum ogólnokształcące	1	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	1	0
Szkoła policealna	0	0
Technikum	60	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	1	0
Razem	79	0

Województwo śląskie

Jako jedno z nielicznych województw (jeżeli nie jedyne), dysponuje danymi liczbowymi dotyczącymi obywateli Ukrainy w szkołach, zebranymi w 2015 roku przez monitoring cudzoziemców/obywateli Ukrainy w swoich szkołach, przeprowadzony przez Kuratorium Oświaty w Katowicach (Pismo KO, Katowice 2016).

Tabela 7. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa śląskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rok szkolny	Liczba uczniów
2015/2016	111
2014/2015	90
2013/2014	39
2012/2013	28
2011/2012	22
2010/2011	20

Porównując dane, należy zauważyć, że liczba uczniów z Ukrainy w szkołach województwa śląskiego zdecydowanie wzrosła po roku 2014 (wybuch wojny na Ukrainie). W ciągu siedmiu lat, liczba ta wzrosła z 20 osób w 2010/2011 roku szkolnym do 188 w 2016/2017, co stanowi aż dziewięciokrotny wzrost.

Dane zebrane w zmodernizowanym Systemie Informacji Oświatowej, pozwalają na wyodrębnienie grupy uczniów i dzieci z Ukrainy uczących się w śląskich szkołach lub przedszkolach, począwszy od roku szkolnego 2016/2017.

Tabela 8. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa śląskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	24	0
Szkoła podstawowa	60	0
Gimnazjum	22	0
Liceum ogólnokształcące	31	0
Liceum plastyczne	1	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Szkoła policealna	17	0
Technikum	33	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	0	0
Razem	188	0

W przypadku województwa śląskiego jedynie 20% uczniów z Ukrainy pobiera naukę w szkołach, dla których organem prowadzącym jest miasto Katowice (zestawienie dotyczy roku szkolnego 2016/2017). Można stwierdzić, że wzrost liczby uczniów z Ukrainy w katowickich szkołach nastąpił po 2014 roku. We wcześniejszych latach ich liczba była znikoma (zob. tab. 9).

Tabela 9. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach miasta Katowice

Rok szkolny	Liczba uczniów			Razem
	szkoła podstawowa	gimnazjum	ponadgimnazjalne	
2016/2017	17	6	15	39
2015/2016	15	6	9	30
2014/2015	42	3	5	50
2013/2014	5	0	0	5
2012/2013	2	2	1	5
2011/2012	2	2	1	5
2010/2011	2	2	2	6

Zgodnie z informacją Urzędu Miasta w Katowicach ani rodzice, ani uczniowie w żadnym roku szkolnym nie występowali o wprowadzenie nauki języka ukraińskiego (Informacja UM Katowice 2016). Zgodnie z tą samą informacją pobyt obywateli Ukrainy w Polsce był możliwy ze względu na posiadanie Karty Polaka lub zezwolenia na pobyt stały względnie czasowy, dysponujemy więc w tym wypadku także wiedzą o pochodzeniu etnicznym obywateli Ukrainy.

Województwo pomorskie

Tabela 10. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa pomorskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	17	0
Punkt przedszkolny	3	0
Szkoła podstawowa	78	0
Gimnazjum	30	0
Liceum ogólnokształcące	16	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Szkoła policealna	20	0
Technikum	7	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	0	0
Razem	171	0

W tym przypadku istnieje możliwość porównania zarówno liczby uczniów (dzieci) z Ukrainy w szkołach i placówkach oświatowych województwa pomorskiego oraz miasta Gdańska także w latach poprzednich. Większość uczniów kształci się w szkołach i placówkach, dla których organem prowadzącym jest miasto Gdańsk – w roku 2016/2017 w szkołach tych uczyło się łącznie 165 uczniów (Informacja UM Gdańsk, 2016), a więc ponad 96% ich ogólnej liczby. Od roku szkolnego 2014/2015 nastąpił gwałtowny wzrost liczby dzieci/uczniów, będących obywatelami Ukrainy w gdańskich szkołach (także w województwie pomorskim) (tab. 11).

Tabela 11. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach miasta Gdańska

Rok szkolny	Liczba uczniów			Razem
	szkoła podstawowa	gimnazjum	ponadgimnazjalne	
2016/2017	96	34	35	165
2015/2016	59	17	28	104
2014/2015	26	6	17	49
2013/2014	9	2	4	15
2012/2013	4	2	4	10
2011/2012	5	1	1	7
2010/2011	2	2	0	4

Jedynie 22 uczniów spośród wskazanych (rok szkolny 2016/2017) dysponowało Kartą Polaka. Z ogólnej liczby, jedynie 53 uczniów miało status imigranta, a siedmioro status uchodźcy (informacja UM Gdańsk, 2016). Według danych Urzędu Miasta Gdańsk w roku szkolnym 2016/2017 z nauki języka ukraińskiego skorzystało pięcioro uczniów. Dane MEN tej informacji nie odnotowują (Informacja UM Gdańsk, 2016; Informacja MEN, 2016).

Województwo podlaskie

Tabela 12. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach oświatowych województwa podlaskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	3	0
Punkt przedszkolny	3	0
Szkoła podstawowa	45	0
Gimnazjum	3	0
Liceum ogólnokształcące	2	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Szkoła policealna	1	0
Technikum	3	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	1	0
Razem	61	0

Województwo podkarpackie

Dane nie obejmują uczniów z Zespołu Szkół Ogólnokształcących im. Markiana Szaszkiewicza (oddział przedszkolny, szkoła podstawowa, gimnazjum, liceum ogólnokształcące).

Tabela 13. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa podkarpackiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	9	0
Punkt przedszkolny	0	0
Szkoła podstawowa	37	0
Gimnazjum	14	0
Liceum ogólnokształcące	50	13
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Szkoła policealna	26	1
Szkoła pomaturalna	1	0
Technikum	72	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	3	0
Razem	212	14

Województwo opolskie

Tabela 14. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa opolskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	4	0
Punkt przedszkolny	0	0
Szkoła podstawowa	34	0
Gimnazjum	16	0
Liceum ogólnokształcące	42	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Szkoła policealna	94	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	24	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	0	0
Razem	214	0

Województwo mazowieckie

Tabela 15. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa mazowieckiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	90	0
Punkt przedszkolny	5	0
Szkoła podstawowa	384	0
Gimnazjum	151	0
Liceum ogólnokształcące	142	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Policealna szkoła plastyczna	4	0
Szkoła policealna	496	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	95	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	7	0
Razem	1374	0

W Warszawie od 2006 roku działa Międzyszkolny Punkt Nauczania Języka Ukraińskiego i uczą się w nim głównie uczniowie (dzieci) z obywatelstwem ukraińskim. W roku szkolnym 2015/2016 uczyło się w nim – 132 uczniów (Informacja MEN, 2016). Punkt powstał z myślą o uczniach ukraińskiej mniejszości narodowej, jednak do końca roku szkolnego 2011/2012 mogli swobodnie uczyć się w nim także obywatele Ukrainy. Od 2012/2013 uczniowie ukraińscy – jako

obywatele innego kraju – nie mogą już z tego prawa korzystać (Pismo RPO, 2016). W związku z tym, w Warszawie aktualnie działają trzy punkty (szkoły), w których dzieci i młodzież z Ukrainy mogą uczyć się swojego języka, a także historii i geografii:

1. Sobotnia Szkoła Języka Ukraińskiego przy ul. Ogrodowej 42, która prowadzi również oddział dla dzieci z Ukrainy (kontynuacja dla uczniów, którzy naukę podjęli wcześniej).
2. Punkt w szkole przy ul. Ogrodowej 16 prowadzony przez ukraińską fundację „Nasz wybór”.
3. Szkoła „Materynka” im. Dmytra Pawłyczka (od września 2016 roku) przy ul. Jagiellońskiej 54, w której uczniowie uczą się według programu zatwierdzonego przez Ministerstwo Oświaty i Nauki Ukrainy¹.

Województwo małopolskie

Tabela 16. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa małopolskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	74	0
Punkt przedszkolny	3	0
Szkoła podstawowa	160	0
Gimnazjum	63	1
Liceum ogólnokształcące	62	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	1	0
Policealna szkoła plastyczna	0	0
Szkoła policealna	81	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	142	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	9	0
Razem	595	1

Województwo łódzkie

Tabela 17. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa łódzkiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	11	0
Punkt przedszkolny	0	0
Szkoła podstawowa	37	0
Gimnazjum	18	0
Liceum ogólnokształcące	6	0

¹ <http://pl.naszwybir.pl/4326-2/>.

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	1	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Policealna szkoła plastyczna	0	0
Szkoła policealna	3	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	5	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	1	0
Razem	82	0

Prawie 61% uczniów w roku szkolnym 2016/2017 kształciło się w placówkach, dla których organem prowadzącym jest Urząd Miasta Łodzi. Urząd ten dysponuje jedynie częściowymi danymi dotyczącymi uczniów z Ukrainy (zgodnie z informacją z 12 grudnia 2016 roku UM Łódź).

Tabela 18. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach miasta Łodzi

Rok szkolny	Liczba uczniów			Razem
	szkoła podstawowa	gimnazjum	ponadgimnalne	
2016/2017	27	8	15	50
2015/2016	21	6	5	32
2014/2015	9	3	4	16
2013/2014	0	0	5	5
2012/2013	3	1	2	5

Województwo lubuskie

Tabela 19. Uczniowie z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa lubuskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	0	0
Punkt przedszkolny	0	0
Szkoła podstawowa	36	0
Gimnazjum	2	0
Liceum ogólnokształcące	1	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Policealna szkoła plastyczna	0	0
Szkoła policealna	1	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	4	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	0	0
Razem	44	0

Województwo lubelskie

Tabela 20. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa lubelskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	13	0
Punkt przedszkolny	1	0
Szkoła podstawowa	68	0
Gimnazjum	94	0
Liceum ogólnokształcące	128	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Policealna szkoła plastyczna	1	0
Policealna szkoła muzyczna	1	0
Szkoła policealna	85	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	289	14
Zasadnicza szkoła zawodowa	4	0
Razem	684	14

W przypadku Lublina należy zwrócić uwagę, że od lat jest typowany na siedzibę Europejskiego Instytutu Wschodniego i chociaż sama idea jest ciągle w fazie projektu, to zainteresowanie miastem (i województwem) wśród Ukraińców jest widoczne. Ciekawym doświadczeniem może pochwalić się Zespół Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów w Lublinie, gdzie od 2011 roku w sposób zorganizowany przyjmuje się uczniów z Ukrainy. Inicjatywa należała do strony ukraińskiej – władze miasta Kowel właśnie w tym czasie zwróciły się do dyrekcji lubelskiej szkoły z propozycją przyjęcia do niej uczniów z ukraińskiego Kowla. Szkoła otrzymała zgodę Wydziału Edukacji Miasta Lublina i 30 uczniów w 2011 roku rozpoczęło naukę we wspomnianym zespole szkół. W roku szkolnym 2015/2016 było ich już 70 (Gerał, 2016, s. 9). Młodzież ta, przy finansowym wsparciu Samorządu Województwa Lubelskiego oraz lubelskiego Instytutu Kultury Prawosławnej, wydaje półrocznik w języku ukraińskim „Українці у Феттерів. Бюлетен учнів українських на Любелшчыźnie”. Opisują w nim szkołę, warunki nauki i pobytu w Polsce, chociaż głównym celem wydawnictwa jest promocja szkoły w Ukrainie.

Województwo kujawsko-pomorskie

Tabela 21. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa kujawsko-pomorskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	8	0
Punkt przedszkolny	0	0
Szkoła podstawowa	33	0
Gimnazjum	9	0
Liceum ogólnokształcące	6	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	1	0
Policealna szkoła plastyczna	0	0
Policealna szkoła muzyczna	0	0
Szkoła policealna	9	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	1	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	0	0
Razem	67	0

Województwo dolnośląskie

Tabela 22. Liczba uczniów z Ukrainy w szkołach i placówkach województwa dolnośląskiego w roku szkolnym 2016/2017

Rodzaj placówki oświatowej/typ szkoły	Liczba uczniów/dzieci	W tym korzystający z nauki języka kraju pochodzenia
Przedszkole	55	0
Punkt przedszkolny	5	0
Szkoła podstawowa	203	0
Gimnazjum	51	0
Liceum ogólnokształcące	41	0
Liceum plastyczne	0	0
Ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0
Ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0
Policealna szkoła plastyczna	2	0
Policealna szkoła muzyczna	0	0
Szkoła policealna	75	0
Szkoła pomaturalna	0	0
Technikum	21	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	0	0
Razem	453	0

Według MEN w całym województwie dolnośląskim uczyło się w roku szkolnym 2016/2017 453 uczniów z Ukrainy. Tymczasem z informacji uzyskanej bezpośrednio z Urzędu Miejskiego Wrocławia, tylko w tym mieście, w tym samym roku szkolnym, zapisanych zostało do szkół

i placówek 500 uczniów (dzieci) pochodzących z Ukrainy, z czego 88 dzieci uczęszczało do przedszkoli, 322 – do szkół podstawowych, a 90 – do gimnazjów (Syrnyk, 2016). Stolica Dolnego Śląska jest (obok Warszawy) jednym z miast, w których Ukraińcy chętnie się osiedlają, między innymi z powodu polityki zarówno samego miasta, jak i wrocławskich ośrodków uniwersyteckich, które intensywnie zabiegają o to, by to właśnie tam zamieszkiwali obywatele Ukrainy. Wyrazem tej polityki był między innymi pomysł utworzenia we Wrocławiu w roku szkolnym 2016/2017 oddzielnych, ukraińskich oddziałów przy Szkole Podstawowej nr 84. Wymagano deklaracji rodziców minimum 12 uczniów. Niestety, złożono tylko jedną deklarację, w związku z czym klasa nie powstała (Syrnyk, 2016).

Uczniowie z Ukrainy w szkołach dla mniejszości ukraińskiej w Polsce

O ile uczniowie z Ukrainy nie mogą uczestniczyć w zajęciach międzyszkolnych czy międzyklasowych zespołach nauki języka ukraińskiego, które są organizowane wyłącznie dla obywateli polskich, o tyle w szkołach z ukraińskim językiem nauczania czy nauką języka ukraińskiego jako dodatkową mogą kształcić się bez przeszkód.

Aktualnie szkoły dla mniejszości ukraińskiej zorganizowane są w Białym Borze (województwo zachodniopomorskie: szkoła podstawowa, gimnazjum i liceum ogólnokształcące), Bartoszycach (województwo warmińsko-mazurskie; szkoła podstawowa i gimnazjum), Górowie Iławckim (województwo warmińsko-mazurskie; gimnazjum i liceum ogólnokształcące), Legnicy (województwo dolnośląskie; gimnazjum i liceum ogólnokształcące) oraz w Przemyślu (województwo podkarpackie; szkoła podstawowa, gimnazjum i liceum ogólnokształcące).

Tabela 23. Liczba uczniów z Ukrainy w Zespole Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Bartoszycach

Rok szkolny	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Razem
2016/2017	2	4	6
2015/2016	1	1	2
2014/2015	4	1	5
2013/2014	1	1	2
2012/2013	1	1	2
2011/2012	1	1	2
2010/2011	2	0	2

Najwięcej uczniów z Ukrainy uczących się w Zespole Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Bartoszycach pochodzi z zachodnich obwodów państwa ukraińskiego, ale są też Ukraińcy z Krymu i Donbasu. W mowie potocznej posługują się oni językiem ukraińskim, nie mają również problemów z integracją z pozostałymi uczniami w szkole. W początkowym okresie uczniowie ze wschodniej i południowej Ukrainy mają jednak trudności z nauką języka polskiego. Obecność uczniów z Ukrainy w szkole nie wpływa na efekty kształcenia – wyniki sprawdzianów i egzaminów gimnazjalnych (Ankieta, 2016).

Zdecydowanie więcej uczniów z Ukrainy kształci się w Zespole Szkół im. Bohdana Antonyicza w Legnicy. Zaletą placówki oświatowej jest internat, w którym mieszkają uczniowie w czasie roku szkolnego oraz liceum wchodzące w skład zespołu szkół.

Tabela 24. Liczba uczniów z Ukrainy w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Legnicy

Rok szkolny	Gimnazjum	Liceum	Razem
2016/2017	13	23	36
2015/2016	10	29	39
2014/2015	5	28	33
2013/2014	10	20	30
2012/2013	10	16	26
2011/2012	5	5	10
2010/2011	2	2	4

Większość uczniów z Ukrainy pochodzi z zachodniej części kraju, a także z Donbasu i Krymu. Zwykle posługują się językami ukraińskim i rosyjskim. Według dyrektora „mogliby lepiej integrować się z pozostałymi uczniami?”. Obecność uczniów z Ukrainy nie wpływa negatywnie na rezultaty egzaminów (Ankieta, 2016).

Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Markiana Szaszkiewicza w Przemyślu jest szkołą położoną najbliżej granicy z Ukrainą, dlatego też uczniowie z Ukrainy są tam obecni od wielu lat.

Tabela 25. Liczba uczniów z Ukrainy w Zespole Szkół im. Markiana Szaszkiewicza w Przemyślu

Rok szkolny	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Liceum	Razem
2016/2017	21	10	37	68
2015/2016	18	13	27	58
2014/2015	9	8	14	31
2013/2014	7	2	4	13
2012/2013	4	3	2	9
2011/2012	4	6	2	12
2010/2011	5	5	3	13

Uczący się w tej szkole obywatele Ukrainy pochodzą głównie z zachodnich jej obwodów. W mowie potocznej używają języka ukraińskiego. Ich obecność nie ma wpływu na efekty kształcenia (Ankieta, 2016).

Podobnie wygląda sytuacja w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Górowie Iławeckim, w województwie warmińsko-mazurskim.

Tabela 26. Liczba uczniów z Ukrainy w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Górowie Iławeckim

Rok szkolny	Gimnazjum	Liceum	Razem
2016/2017	24	55	79
2015/2016	17	58	75
2014/2015	8	40	48
2013/2014	14	21	35
2012/2013	14	9	23
2011/2012	9	5	14
2010/2011	4	6	10

W województwie zachodniopomorskim jedyny zespół szkół ogólnokształcących z ukraińskim językiem nauczania funkcjonuje w Białym Borze. W jego skład wchodzi szkoła podstawowa, gimnazjum i liceum ogólnokształcące. Szkoła dysponuje internatem, w związku z czym ma możliwość przyjmowania uczniów spoza miasta, a nawet spoza kraju. Warto pamiętać, że szkoła podstawowa oraz gimnazjum w Białym Borze, od 1 września 2016 roku, prowadzone są przez Fundację Rozwoju Demokracji, Edukacji, Kultury i Aktywizacji „DEKA” – dotychczasowy organ prowadzący (Gmina Biały Bór), zdecydował się na przekazanie szkół fundacji ze względu na małą liczbę uczniów (Uchwała, 2015). Placówka (zarówno szkoła podstawowa, gimnazjum, jak i liceum) przyjmuje również uczniów z Ukrainy.

Tabela 27. Liczba uczniów z Ukrainy w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Białym Borze

Rok szkolny	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Liceum	Razem
2016/2017	6	25	36	67
2015/2016	3	17	27	47
2014/2015	5	18	25	48
2013/2014	3	14	15	32
2012/2013	6	13	11	30
2011/2012	5	7	10	22
2010/2011	1	3	5	9

W białoborskim zespole szkół największa liczba uczniów – obywatele Ukrainy – pochodzi głównie z zachodniej części kraju, aczkolwiek pojawiają się również reprezentanci prawie wszystkich regionów Ukrainy, poza Krymem. Uczniowie posługują się językiem ukraińskim. Ich obecność nie ma wpływu na wyniki matur czy egzaminów gimnazjalnych, a największy problem stwarza im opanowanie języka polskiego (Ankieta, 2017).

Łącznie, w roku szkolnym 2016/2017 roku, w „ukraińskich” szkołach w Polsce uczyło się 256 uczniów z Ukrainy, z czego najwięcej w Zespole Szkół w Górowie Iławeckim. Utrzymujący się dłużej konflikt na Ukrainie, niepewna sytuacja polityczna tego kraju oraz pogarszające się warunki ekonomiczne w przypadku braku bardziej zdecydowanych reform gospodarczych, będą powodowały dalszy wzrost liczby uczniów obywateli Ukrainy w polskich szkołach. Tym bardziej, że dzisiaj świadectwo ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej w Polsce (w perspektywie reformy oświatowej – świadectwa ukończenia szkoły ponadpodstawowej) daje ich

absolwentom prawo wykonywania pracy w Polsce bez konieczności posiadania zezwolenia (Ustawa, 2013). Umożliwia także kontynuację nauki zarówno w Polsce, jak i pozostałych krajach Unii Europejskiej.

Bibliografia

- Ankieta dla dyrektora szkoły: Анкета – діти/учні з України у школі (2016).
- Ankieta dla dyrektora szkoły: Анкета – діти/учні з України у школі (2017).
- Błęszyńska, K.M. (2010). *Dzieci obcokrajowców w polskich placówkach oświatowych – perspektywa szkoły. Raport z badań*. Warszawa: ORE.
- Chmielewska, I., Dobroczek, G., Puzynkiewicz, J. (2017). *Nowa fala migracji obywateli Ukrainy do Polski*. Pobrane z: <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/nowa-fala-migracji-obywateli-ukrainy-do-polski/> (3.10.2017).
- Cudzoziemcy pracujący w Polsce – statystyki*. Warszawa: Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. Pobrane z: <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki> (3.10.2017).
- Falkowska, E., Telusiewicz-Pacak, A. (red) (2013). *Dzieci w Polsce. Dane, liczby, statystyki*. Warszawa: Unicef.
- Geral, O. (2016). Ukraińcy u szkoli Vetterów. *Ukraińcy u Vetterów. Biuletyn uczniów ukraińskich na Lubelszczyźnie*, 5–7, 9.
- Informacja MEN z 15 grudnia 2016 (2016). Archiwum autora.
- Informacja Ministra Edukacji Narodowej dla Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych VIII kadencji Sejmu RP na temat sytuacji i problemów edukacyjnych mniejszości ukraińskiej w Polsce (2016). Archiwum autora, Warszawa.
- Informacja Urzędu Miasta Poznania z 20 grudnia 2016 roku (2016). Archiwum autora.
- Informacja Urzędu Miasta Poznania z 31 stycznia 2017 roku (2017). Archiwum autora.
- Informacja Urzędu Miasta Szczecin z 12 grudnia 2016 roku (2016). Archiwum autora.
- Informacja Urzędu Miasta Katowice z 14 grudnia 2016 roku (2016). Archiwum autora.
- Informacja Urzędu Miejskiego w Gdańsku z 12 grudnia 2016 roku (2016). Archiwum autora.
- Łoza, P. (2016). Nowy rok szkolny w nowej szkole. Pobrane z: <http://pl.naszwybir.pl/4326-2/> (3.10.2017).
- Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów (2011). Wspólna agenda na rzecz integracji obywateli państw trzecich w Unii Europejskiej, Bruksela.
- Kulczycka, A. (2016). Uczniowie z Ukrainy ratują podkarpackie szkoły. *Gazeta Wyborcza Rzeszów*, 24 maja 2016. Pobrane z: <http://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/1,34975,20125980,uczniowie-z-ukrainy-ratuja-podkarpackie-szkoly.html> (3.10.2017).
- Pismo Kuratorium Oświaty w Katowicach z 5 grudnia 2016 roku (2016). Archiwum autora.
- Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara do minister Anny Zalewskiej z 11 lutego 2016 roku (2016). Archiwum autora.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw. Dz.U. 2016, poz. 1453.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym. Dz.U. 2007, nr 214, poz. 1579.
- Statystyki dotyczące migracji i populacji migrantów (2016). Eurostat Statistics Explained. Pobrane z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/pl (3.10.2017).
- Syrnyk, M. (2016). Ukraińcy obywatel? Wrocław ale nie ukrainstwo. *Nasze Słowo*, 51. Pobrane z: <https://www.nasze-slowo.pl/komentar-ukrainci-obirajut-vroclaw-a/> (3.10.2017).

Uchwała nr VII/53/2015 Rady Miejskiej w Białym Borze z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie Szkoły Podstawowej nr 2 im. Tarasa Szewczenki oraz Gimnazjum nr 2 im. Tarasa Szewczenki w Białym Borze wchodzących w skład Zespołu Szkół nr 2 w Białym Borze. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach. Dz.U. z 30.12.2013, poz. 1650.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Dz.U. 1991, nr 95, poz. 425.

W szkole nr 84 będzie klasa z j. ukraińskim – trwa rekrutacja (2016). Pobrane z: <http://www.wroclaw.pl/w-szkole-podstawowej-nr-84-tworza-klase-z-jezykiem-ukrainskim-trwa-rekrutacja> (13.06.2016).